

Ur *Fjärde Internationalen* 4/71

En avgörande fas i den kubanska revolutionen

Livio Maitan

1. Misslyckanden och ekonomiska motsättningar

1970 skulle ett av den kubanska revolutionens stora mål nås: en skörd på tio miljoner ton socker. Under tolv månader hade allt inom den politiska och ekonomiska sfären underordnats detta huvudmål.

Det var inte fråga om en godtycklig målsättning eller helt enkelt ett kraftprov. Målsättningen svarade mot mycket bestämda politiska och ekonomiska behov. Inom ramen för den nya orientering som utarbetats efter 1963 bedömde de kubanska ledarna läget så, att endast sockerproduktionen under den närmaste framtiden kunde svara för den export som var nödvändig för att finansiera den import av råvaror, livsmedel och teknisk utrustning som behövdes, om uppbygget av en socialistisk ekonomi verkligen skulle komma igång.

Just därför att vi är övertygade om att målsättningen var nödvändig kan vi inte bagatellisera misslyckandet. Detta bakslag kommer att resultera i en allvarlig avmattning i den ekonomiska tillväxten, samtidigt som det farliga beroendet av Sovjetunionen förlängs.

Situationen är så mycket allvarligare som misslyckandet inte är begränsat till sockerproduktionen. Låt oss särskilt påminna om följande fakta. Mjölproduktionen sjönk under perioden januari–maj 1970 25 % under 1969 års nivå. Köttproduktionen har stagnerat eller sjunkit, och det finns inga utsikter till framsteg under den närmaste tiden. Trots ökningen i absoluta tal är risproduktionen ”långt ifrån tillfredsställande, både kvalitativt och kvantitativt”. Planen för fiskerinäringen har bara uppfyllts till 78 %. Cementproduktionen är 23 % lägre än 1968, även om nivån från 1969 överskridits.

Produktionen av gjutstål har sjunkit med 38 %. En nedgång på 32 % har inregistrerats i produktionen av konstgödsel. Planen för jordbruksmaskiner har endast uppfyllts i patetiskt ringa utsträckning. Elkraften har visserligen ökat med 11 %, men understiger med 17 % den ökade efterfrågan. Mycket allvarliga eftersläpningar har uppstått för så viktiga konsumtionsvaror som skor och textilier.¹

Vilka är orsakerna bakom en sådan balansräkning?

Först och främst uppkom flaskhalsen i sockerproduktionen inte där de kubanska ledarna väntade den. Enligt deras förväntningar behövdes de maximala ansträngningarna på skördeplatsen. Den största svårigheten hade nämligen tidigare oftast varit ett underutnyttjande av sockerbruksmaskineriet p. g. a. otillräcklig tillförsel från fälten. I själva verket skördades dock sockerrören ungefär som beräknat (de förväntade kvantiteterna hade inte överskattats). Misslyckandet uppkom i sockerbruken (deras produktion var långt under den beräknade).² Detta misslyckande måste tillskrivas såväl föga rationella investeringar och otillräckligt underhåll av vissa bruk, som brukens i allmänhet låga effektivitet. Enligt Fidel Castro var den sista faktorn den mest förlustbringande.

Stagnationen och nedgången i de andra sektorer vilka nämnts beror i första hand på de jämviktsrubbingar som vållades av koncentrationen av alla krafter på sockerproduktionen. I dessa rubbningar ingår den knappast rationella användningen av arbetskraften, som ofta utpekats som

huvudorsak till misslyckandet (den omfattande mobiliseringen för sockret bidrog t. ex. till att förvärra transportsituationen).

Men mera allmänt uttryckt lider den kubanska ekonomin av ett misslyckande i tillämpningen av ekonomiska kriterier som är oeftergivliga för varje planekonomi. Detta sammanhänger vidare med kadrens kvantitativa och kvalitativa otillräcklighet.

En förödande faktor i detta sammanhang är den byråkratiska desorganiseringen, påtalad bl. a. på ett fackföreningsplenum i början av september i Havanna. Endast några exempel: 400 ton råvaror för plasttillverkning, som lossats i januari, fanns fortfarande kvar i hamnen i september. Tusentals jutebalar rönt samma öde; förlusten i detta fall uppskattades av stuvaren Raimundo Pérez till 70 000 dollar. T. o. m. prioriteringen av de tio miljonerna ton socker hindrade inte att 45 000 ton material för sockerindustrins underhåll hölls inne.

När allt kommer omkring är dessa fall uttryck för ett mera allmänt fenomen: underutnyttjande eller irrationellt utnyttjande av tillgängliga resurser. Detta har bl. a. medfört att man i vissa fall misslyckats att i tid utnyttja speciella sektors möjligheter, som kunde ha gett utländsk valuta för att finansiera importen.³

Ett annat allvarligt problem är arbetsproduktiviteten. Denna har i det skisserade sammanhanget i allmänhet förblivit ganska låg, trots den entusiasm som ofta kännetecknat mobiliseringen för den gigantiska *zafran*. Denna tendens är särskilt påtaglig inom servicesektorn (Castro nämnde som exempel de kubanska hamnarna, där arbetsstyrkan är hälften av de brittiska hamnarnas, vilka emellertid klarar av 40–50 gånger så stor trafik). Det har samtidigt blivit uppenbart att den frivilliga arbetskraft, som så kraftigt uppmuntrades under *zafran*, ofta åstadkommit skäligen blygsamma resultat och inneburit ett absurt slöseri och en uppoffring som i den slutliga summeringen visat sig fruktlös.⁴

Den låga arbetsproduktivitets problem har ytterligare aktualiserats i samband med högre frånvarofrekvens. Denna håller landets produktionsansträngningar tillbaka, vållar allvarlig desorganisering och sprider demoralisering bland massorna. De kubanska ledarna oroar sig med rätta över detta och uppmuntrar till diskussioner, som syftar till att utreda denna farliga tendens' orsaker och att anvisa metoder för att motverka den. Vid nämnda fackföreningsplenum i Havanna framgick det att dåliga arbetsförhållanden, underhålls- och transportproblem samt byråkratiska metoder från ledningens sida bidrar till arbetsfrånvaro. Det framgick också att lösningen nu söks dels i förbättring av arbetsförhållanden, transporter och politisk propaganda, dels i en repressiv lagstiftning.

Denna negativa summering, och nödvändigheten att på alla nivåer utpeka dess orsaker, bör inte få oss att tappa bort (som impressionister av alla schatteringar nu tycks göra) två synpunkter, som visserligen är elementära men icke desto mindre av fundamental betydelse. Den första är att spänningarna och motsättningarna på Kuba i detta skede i stor utsträckning sammanhänger med revolutionens landvinningar. Fidel Castro hade väsentligen rätt när han sade, att om "revolutionen genomgår en krisperiod, så är detta inte reträttens kris utan framryckningens." ("Kanske", tillade han, "har vi ryckt fram för långt.")

Så beror t. ex. livsmedels- och bostadsproblemen inte på någon begränsning av konsumtionen utan på motsatsen. På samma sätt förklaras svårigheterna med arbetsproduktiviteten och frånvarofrekvensen åtminstone delvis av den genomgripande förändringen i arbetarens villkor. Han hotas inte längre av arbetslöshet, åtnjuter en ganska omfattande social trygghet, behöver inte

betala något för åtskilliga nöjen och har ofta pengar i överskott (p. g. a. den relativa knappheten på konsumtionsvaror).

Även ransoneringsen, som utgör en allvarlig belastning i kubanernas dagliga liv, är när allt kommer omkring bättre än den mycket mer barbariska ransoneringsen under det kapitalistiska systemet, som verkade genom den svaga eller obefintliga köpkraften hos folkets överväldigande majoritet.

Den andra synpunkten är att Kuba vid bygget av socialismen måste utgå från efterblivenhetens grundval. Det är antagligen först idag som de kubanska ledarna uppfattar den fulla negativa innebörden av denna situation. Den innebär i stor utsträckning det fortsatta bruket av hantverksmässiga produktionsmetoder, samtidigt som både kadrer och arbetare inte befriats från alla de förvrängningar som karaktäriserar ett underutvecklat samhälle.

Det internationella läget förvärrar i hög grad denna situation. Kuba är fortfarande utsatt för ekonomisk blockad av sin mäktiga granne i norr. För att förstå konsekvenserna av detta behöver man bara tänka på det avbräck som åsamkats kubanska industrigrenar vilka tillkom före revolutionen (genom svårigheten eller omöjligheten att få fram nödvändiga reservdelar).

2. Byråkratiska deformationer

När jag för några månader sedan gjorde en kortfattad analytisk skiss av situationen på Kuba tog jag upp frågan om en tendens till social differentiering, till utkristallisering av ett privilegierat skikt. Detta är, när allt kommer omkring, det väsentligaste problem som revolutionen står inför i sitt nuvarande skede.

Det tomrum som existerar i Kubas politiska maktstruktur har delvis fyllts genom uppkomsten av en apparat, sammansatt av kadrer på högre eller mellannivå. Dessa har antingen tillhandahållits direkt av armén (vars betydelse stadigt ökat under de sista åren),⁵ eller också tillhör de statsapparaten eller partiet. Det är dessa kadrer som utövar ledarskapets verkliga funktioner på alla nivåer och i allt högre grad använder administrativa metoder, som i grund och botten är paternalistiska och auktoritära.

Bakom en fasad av ovillkorligt stöd åt Fidel Castros och den centrala ledningens direktiv utvecklar detta skikt en tendens att befästa sig självt i maktpositioner som medför sociala privilegier. I absoluta tal och i jämförelse med vad som förekommer i de degenererade arbetarstaterna i andra delar av världen är dessa privilegier ganska blygsamma. Men det som är väsentligt är att medlemmarna av detta skikt åtnjuter villkor som märkbart avviker från massornas genomsnittsförhållanden.

I denna relativa mening har privilegier i fråga om livsmedel, bostäder och transporter (plus den mängd fördelar som följer med ledarskapet, som utlandsresor, partyn etc.) en betydelse som går utöver deras egentliga värde. De uppfattas därför av massorna som orättvisor.

Om man, utöver de begränsningar som ovan nämnts, beaktar den politiska strukturens relativa rörlighet och den än så länge bara relativa utkristalliseringen av apparaten, samt inställningen och attityden hos ledarkärnan kring Castro jämte dess bevarade förbindelser med massorna, så måste slutsatsen ofrånkomligen bli att något kvalitativt språng inte har skett, och att Kuba inte kan betraktas som en degenererad arbetarstat av samma kategori som de andra kollektivistiska staterna.

Icke desto mindre har byråkratiska deformationer vuxit oroväckande, och styrkeförhållandena har utvecklats till förmån för mer eller mindre medvetet byråkratiska krafter. Detta förklarar varför

Fidel Castro slagit larm, då han i flera tal återupptagit ämnena från 1962 års polemik mot Escalante och från den antibyråkratiska offensiven 1967. I jämförelse med Escalanteperioden förefaller den sociala situationen nu objektivt mycket svårare.

Jag har redan berört orsakerna till de ekonomiska misslyckandena. De kubanska ledarna förtjänar ett erkännande för att de inte letat efter ursäkter eller syndabockar. De har inte bara erkänt nederlagets omfattning – utan att manipulera statistiken – de har inte heller tvekat att genom Fidel själv förklara att ”kampen om tio miljoner ton inte förlorades av folket; det var vi som förlorade den. Kampen förlorades av den administrativa apparaten och av oss, revolutionens ledare.”

De kubanska ledarna har med ytterligare precisering erkänt, att administrativa metoder dominerade över egentliga politiska ledningsmetoder, och att massornas delaktighet i det ekonomiska styret varit absolut otillräckligt. ”Massorganisationerna saknas”, sade Castro, ”och de är grundläggande”.

Detta är sakens kärna. Vi är inga idealister; vi är marxister, materialister. Vi idealiserar på inget vis massorna. Vi vet att vilka särskilda lösningar som än väljs, i synnerhet då man utgår från nivån i ett land som av imperialistisk utsugning varit dömt till efterblivenhet, så kommer våra problem att kvarstå. Det är svårt att på kort tid få fram all den utbildade arbetskraft som är nödvändig, och massornas kulturella begränsningar utgör ett stort hinder för deras verkliga deltagande i administreringen av ekonomin och samhället i dess helhet.

Men för att bryta sig ur denna onda cirkel finns inget annat sätt än att med alla medel redan från början sträva efter att ta vara på massornas kreativa möjligheter. Endast genom erfarenhet kan massorna förvärva den nödvändiga kapaciteten och insikten och frambringa de kadrer som är en förutsättning för den överväldigande uppgift som ett verkligt socialistiskt uppbygge innebär.

Det är just av denna anledning – och inte p. g. a. av fetischistiskt fasthållande vid gångna tiders skrifter och erfarenheter – som vi alltid förfäktat att revolutionen på Kuba, liksom annorstädes, måste få sitt uttryck i politiska strukturer som byggs underifrån och som ensamma kan trygga den maximala demokratin åt arbetare och bönder.

Frånvaron av sådana strukturer, låt oss än en gång upprepa det, har varit den kubanska revolutionens akilleshäla. Konsekvenserna av denna brist borde idag vara uppenbara för alla. Om dessa strukturer skapats, om de kubanska ledarna, i stället för att i huvudsak lita på sin instinkt och sina direkta erfarenheter, hade lärt mer av de grundläggande lärdomar som arbetarrörelsens kamp givit under de sista 50 åren i de länder där kapitalismen störtats, då skulle det ha varit lättare att göra en följdriktig planering och undvika den byråkratiska oordningens härjningar. Det skulle ha varit lättare att åstadkomma en mycket större ökning av produktionen, att säkra en rationellare användning av resurserna.

Än mer, upprättandet av sådana strukturer skulle ha utgjort en mera svårforcerad spärr än ledarkärnans blotta kampvilja mot de byråkratiseringstendenser som, i ett sammanhang som det på Kuba, med nödvändighet uppträder i övergångsskedet mellan kapitalism och socialism. Som den främsta orsaken till ekonomiska misslyckanden och farliga sociala utvecklingstendenser måste således frånvaron av en revolutionärt demokratisk organisering av staten betraktas. Det subjektiva ansvaret för detta misslyckande är så mycket påtagligare som i vissa skeden – t. ex. vid tiden för striden mot Escalantegruppen – problemet kunde ha behandlats under relativt gynnsamma förhållanden.

Den avgörande betydelsen av detta problem framstår ännu klarare, om man beaktar att inom ramen för dess lösning kan välgrundade svar ges på vissa mycket kontroversiella frågor, t. ex. den om materiella stimulanser. De kubanska ledarna väntade inte på Maos kulturrevolution för att kritisera stimulanser av denna typ med argument som otvivelaktigt var välgrundade. Castro har nyligen återvänt till detta problem i mer allmänna ordalag: "Om vi använder oss av kapitalistiska medel för att lösa våra problem, hur skall vi då kunna skapa den kommunistiska människan, en människa med mer utvecklad kultur och högre medvetande? Vi kan inte bli socialister med kapitalistiska metoder."

I princip har Castro rätt. Men man får inte glömma – som kubanerna ibland tycks göra – att ett av de karaktäristiska dragen i övergångssamhället, som är motsägelsefullt till sitt väsen, ligger i det faktum att borgerliga normer finns kvar i ett samhälle som inte längre är kapitalistiskt. Det är först nu, efter de senaste årtiondenas tragiska erfarenheter, som denna teoretiska indikation, som finns redan hos Marx samt hos Lenin före Oktoberrevolutionen, kan fattas i hela sin rikedom och sin konkreta innebörd.⁶ Om man söker analysera sådana fenomen som arbetsfrånvaro, oansvarighet och liknande problem, som tagits upp i Castros senaste tal och i den följande debatten, så kan man rimligen dra slutsatsen, att dessa Företeelser bl. a. orsakas av omöjligheten eller oförmågan att tillfredsställa massornas grundläggande behov (beträffande arbetsförhållanden, konsumtion, kommunikationer etc.).

En del av de åtgärder, som övervägs för att övervinna de farliga spänningarna, faller när allt kommer omkring inom kategorin materiella stimulanser. Enligt min uppfattning är detta fullkomligt korrekt. Ingen ifrågasätter värdet av ideologisk skolning – av vädjanden till offervilja och revolutionära entusiasm, vilka i kritiska ögonblick är oersättliga. Ingen ifrågasätter heller att proletariats och fattigböndernas kadror och förtrupper i första hand måste verka på basis av sin medvetenhet om den historiska uppgift de utför.

Men i ett samhälle som just rest sig ur kapitalismens barbari och som inte på långt när har kapacitet att tillfredsställa alla behov på jämlikhetsbasis, får inte incitament som är giltigt för förtruppen förväxlas med dem som har förmåga att bestämma attityderna hos stora sociala skikt.

Det är lätt att "påtala" den fara som ligger i anammandet av vissa normer. Men den följande kärnpunkten måste förstås. Anammandet av t. ex. materiella stimulanser får en helt annan innebörd i ett byråkratiskt system, som befordrar massornas avpolitisering och en småborgerlig konsumentmentalitet, än i ett samhälle som är organiserat efter en revolutionärt demokratisk modell och där massorna mer och mer deltar i den ekonomiska och politiska ledningen.

Ur denna synpunkt är alltså lösningen av den politiska strukturens problem en förutsättning för riktigare lösningar av andra problem. Om massorna verkligen innehar makten och framförallt kan avgöra de grundläggande ekonomiska frågorna medelst demokratiska organ, då kan prioriteringar som strider mot massornas intressen och tendenser att »kapa ökande privilegier inte bara »påtalas» eller brännmärkas utan effektivt bekämpas och blockeras.

3. Häftig konfrontation

Kuba har ovedersägligen inträtt i en svår fas. Det skulle vara absurt att på det ekonomiska området vänta några väsentliga förändringar i en omedelbar framtid. Flaskhalsarna kan inte elimineras utan en mycket tidskrävande omorganisering. Problem inom t.ex. textilproduktionen eller bostadsproduktionen är »förskräckliga» för att använda Castros uttryck. (Vad gäller bostäder

talade han mer uttryckligt om en "hyperkritisk" situation.).⁷ Under två till fyra år kan på dessa områden ingenting annat erbjudas än "tillfälliga lättnader".

Vad gäller livsmedel måste kubanerna finna sig i en förlängning av den rådande knappheten. I ett sådant läge är faran för spänningar mellan regimen och massorna inga fantasier. Faktum är att missnöjet nu är starkare än någonsin.⁸

Denna situation måste speglas inom partiet, särskilt i dess ledning. Mycket skarpa diskussioner har pågått i några månader. Utan att ha tillgång till några speciella källor och tvingade att hålla oss till den officiella pressens torftiga antydningar kan vi icke desto mindre förstå, att i princip två lösningar övervägs och att debatten kretsar kring dessa två lösningar (eller en kombination av dem).

Den första lösningen är av teknokratisk och auktoritär typ. Enligt denna syn måste man för att reda upp saker och ting och reorganisera ekonomin i huvudsak lita till teknikerna, specialisterna, de ledare som antas vara de mest kompetenta, och på samma gång ålägga arbetarna en mycket strängare disciplin, vilket skulle inkludera administrativa åtgärder. Den andra lösningen skulle tvärtom satsa på massornas mobilisering och deras delaktighet på ett mycket mer reellt sätt i den ekonomiska och politiska ledningen. Medan detta inte utesluter disciplinära åtgärder skulle en förbättring av arbetsdisciplinen och eliminering av arbetsfrånvaron i första hand nås genom arbetarnas mognande medvetenhet.

Mycket står på spel i denna konfrontation, som sannolikt kommer att bli ytterligt hård och i sista hand avgörande för den kubanska revolutionens framtid. Kommer Kuba att vara dömt till ökande byråkratisering, eller blir det möjligt att börja ett nytt kapitel i massornas kamp mot byråkratin? Svaret beror till stor del på utgången av den pågående konfrontationen.

4. Den nya antibyråkratiska kampanjen

Hittills är en positiv utveckling att inregistrera på två plan. Det gäller först av allt Fidel Castros och hans omedelbara omgivnings orientering. De tal som den revolutionäre ledaren hållit de senaste månaderna och hans bidrag till diskussionen på viktiga möten visar att han inte är böjd för att acceptera den teknokratiska lösningen och att han orienterar sig åt det motsatta tillvägagångssättet. Han vill än en gång framstå som massornas talesman, som den förste att fördöma alla de byråkratiska missbruk och övergrepp som massorna utsätts för, som den förste att å deras vägnar kräva rätten att hävda sin vilja och sina behov.

Detta är anledningen till att han lanserade en ny antibyråkratisk kampanj, där han tog upp teman från de föregående kampanjerna (särskilt 1962 och 1967) och gisslade de nya "utsugarna", som åtnjuter en i förhållande till massorna privilegierad tillvaro. Han har skisserat lösningar som går i riktning mot kollektivt styre i företagen och direkta arbetaringsriparanden för att lösa problemet med fördelningen av tillgängliga bostäder. Detta är anledningen till att Castro mer allmänt förklarade att det är nödvändigt att skapa "ett nytt samhälle som grundas på sant demokratiska principer – sant demokratiska principer! – vilka ersätter de rent administrativa metoderna från revolutionens tidigare år. Vi måste med demokratiska procedurer ersätta administrativa procedurer som hotar att bli byråkratiska" (23 augusti).

För det andra har mycket gynnsamma reaktioner uppstått bland massorna, vilka inte bara stödjer Castros kampanj utan ofta föregriper honom och tar initiativet till direkta aktioner mot byråkraterna. Demonstrationer förekom under karnevalen i Santiago, och i vissa byar har ämbetsmän som hade det alltför ombonat helt enkelt drivits ur sina hem.⁹

Diskussionen på fackföreningssammankomsten i Havanna, som jag redan nämnt ett flertal gånger, var ett värtaligt exempel på andan inom åtminstone vissa skikt bland massorna. Vi kan emellertid inte förbigå andra betydelsefulla inslag. Jag har redan nämnt sådana fenomen som arbetsfrånvaro, vilka i sista hand speglar en avpolitisering och demoralisering, som förvisso inte är begränsad till något fåtal asociala individer. Om inte inom en nära framtid förändringar genomförs i de politiska strukturerna och därmed i förhållandet mellan staten och massorna, så skulle de negativa reaktionerna kunna tillta istället för att minska.

Huvudfrågan är omfattningen av de ändringar som Castro överväger. Proklamerandet av principen om val av kommittéer som skall övervaka fördelningen av mat och bostäder är uppenbarligen betydelsefull, liksom bekräftandet av principen om deras avsättbarhet ("vid vilken timme som helst på dagen eller natten"). Det är också viktigt, att en klar skiljelinje dras upp mellan partiet och statsapparaten, och att en verklig demokratisering av fackföreningarna förbereds. Trots de förändringar som introducerades på kongressen 1966 har fackföreningarna i allmänhet förblivit stelbenta och passiva.

Men kubanerna tycks ännu ha långt till en klar föreställning om de nya strukturer som skulle kunna mobilisera massorna och tillförsäkra dem deltagande i ekonomins utformning. På grundval av vad som sagts från maj till september måste vi dra slutsatsen, att man tänker sig att åter framhäva och utvidga massorganisationerna, som tillskrivits en fundamental roll. Castro gick så långt att han som organisatoriskt mål för arbetarrörelsen, vars tröghet han ständigt fördömer, uppställde att nå samma nivå som Kvinno federationen eller Kommittéerna för revolutionens försvar. Men dessa organisationers effektivitet under senare år kan ifrågasättas, och de spelar ingen verkligt ledande roll.

För att undanröja varje missförstånd: jag bestrider inte massorganisationernas roll, särskilt inte fackföreningarnas (förutsatt förstås att de befrias från sin nuvarande byråkratiska tvångströja, ett arv av den kontroll som utövats av de gamla stalinisterna i PSP).

Men vad Kuba behöver är en allomfattande revolutionär demokratisk struktur som baseras på kommittéer på alla nivåer. Dessa kommittéer måste vara reella maktorgan, som väljs direkt av massorna och kan avsättas när som helst. Det vill säga, vad som behövs är en reorganisering av staten och regeringen på grundval av *sovjet*er.

Samtidigt måste denna demokratisering utvidgas till att omfatta det organiserade politiska avantgardets instrument, dvs. partiet. En lovande början gjordes på detta område efter Escalanteaffären. Men därefter har kubanerna gått mycket empiriskt och inkonsekvent tillväga och skjutit saker och ting på framtiden (det är symptomatiskt att partiet ännu inte hållit sin första kongress).

Om de kubanska ledarna vill förbli leninismen trogna, som de hävdar, måste de ta hänsyn till att en av leninismens stöttepelare är just uppfattningen om partiet – ett organiserat, effektivt parti, disciplinerat i handling men djupt demokratiskt då det gäller att utforma och att verifiera dess linje. Detta innefattar den mest vidsträckt kritikrätten och utesluter alla privilegier för ledarna, inklusive privilegier rörande informationen.¹⁰

Den leninistiska uppfattningen av partiet innebär vidare rätten att organisera tendenser, när det finns motsatta ståndpunkter. Den gamla stalinistiska invändningen, att denna rätt skulle hora partiets effektivitet hade motbevisats på förhand genom bolsjevikpartiets erfarenheter under Lenin, då partiet öppet debatterade sina problem och tillät tendensbildning under revolutionens och inbördeskrigets allra svåraste år.

Man måste slutligen ta med i beräkningen att det finns krafter på själva Kuba och i världen som har intresse av att befördra byråkratiseringsprocessen. Hela den apparat som vi talat om, som består av kadrer på medel- och högre nivå och som hittills praktiskt taget styrt staten, är inte redo att överge sina positioner för principers skull. Tvärtom, den kommer att sträva att befästa sin makt och att försvara och utvidga de privilegier den åtnjuter.

Om strukturella förändringar inte introduceras inom en relativt kort tid, och om massornas avpolitisering blir mer påtaglig, då kan den byråkratisk-auktoritära tendensen även vinna stöd inom vissa skikt av arbetarklassen – sådana som är benägna att reagera mot arbetsfrånvaro, brist på entusiasm och arbetsdisciplin med att kräva administrativa åtgärder. Anhängare av auktoritära metoder kan av vissa arbetare betraktas som orubbliga revolutionärer.

På internationell nivå kommer den byråkratisk-auktoritära tendensen att stödjas av Sovjets och Östeuropas byråkratier, vars inflytande av kända skäl har ökat på Kuba. Dessa byråkratier kommer ofrånkomligen att erbjuda en gedigen uppbackning – kamouflerad eller öppen – åt de krafter som representerar intressen liknande deras egna och som söker lösningar i överensstämmelse med dessa intressen.

5. IV Internationalen och den kubanska revolutionen

IV Internationalens analys av arbetarstaterna och deras utveckling har aldrig underordnats taktiska överväganden. Detta är anledningen till att vi i dag skisserar en kritik av de tendenser som verkar på Kuba och påpekar ett antal oroväckande faktorer (jämte en del positiva aspekter). Samtidigt glömmer vi inte för ett ögonblick, att vi alltid måste ställa denna fråga som en revolutionär organisation, vilken förstår hur nära dess öde är förbundet med revolutionernas öde i alla världens länder, och hur stort dess ansvar är att i enlighet med sina förutsättningar ge sitt praktiska bidrag för att främja vissa resultat.

Sedan en tid tillbaka har Kuba inom intellektuella kretsar och t.o.m. inom den europeiska yttersta vänstern ej längre väckt någon entusiasm eller ens intresse. Det är helt enkelt inte längre på modet. I detta sammanhang kommer de senaste svårigheterna och misslyckandena att tjäna som en användbar förevändning för vissa att dra sig allt längre undan och rättfärdiga alla former av mer eller mindre godtycklig eller fantasifull kritik. De som knäfaller inför myten om kulturrevolutionen och maoismen kommer att vara de första att ta sig an denna uppgift. De har redan några ”seriösa” texter att citera i sin polemik.¹¹

IV Internationalen ställer sig främmande inför sådana attityder. Den trotskistiska rörelsen anser även att det är en felaktig bedömning då man som vissa spinner lite väl mycket på de tendenser jag angett och drar slutsatsen, att Kuba har uppgett sin politik att stödja revolutionära rörelser i Latinamerika och förvärvat en egoistisk och konservativ syn på tingens ordning.

Kuba förblir ett fäste för världsrevolutionen. Existensen av ett revolutionärt Kuba innebär en beständig försvagning av den amerikanska imperialismen och utgör en faktor som objektivt bistår den Latinamerikanska revolutionen i dess helhet. Allt pekar på att de kubanska ledarna kommer att stå på varje framväxande revolutionär rörelses sida, därför att de inte har glömt att deras revolution i sista hand beror av denna kontinentala revolution.¹² Det är därför vår plikt, att inte bara förklara resultaten av våra analyser utan någon diplomatisk eller taktisk försiktighet. Det är vår plikt att inte bara ange med vilka medel farliga motsättningar kan övervinnas, genom att ta med i beräkningen de avgörande erfarenheter som vunnits av den internationella arbetarrörelsen och genom revolutionärernas kamp mot byråkratin. Det faller också på vårt ansvar att främst av

allt konkret hjälpa dem på Kuba som kämpar mot byråkratiseringen, och att ge denna hjälp på det effektivast möjliga sättet: genom att ge impulser till revolutionära strider och genom att förbereda revolutionens segrar i de andra länderna i Latinamerika.

Noter

¹ Siffrorna har hämtats från Fidel Castros 26 juli-tal. De övriga hänvisningarna, som inte specificerats för att undvika att belasta texten, härrör från följande tal: 20 maj, 23 augusti och 3 september.

² Produktionen understeg den optimala produktionen under den förrevolutionära perioden (10,85 mot 12,25 enligt de officiella beräkningarna fram till maj).

³ Se de fall som refereras av R. Dumont i hans bok *Cuba, est-il socialiste?* (Finns på svenska: *Är Kuba socialistiskt?*)

⁴ Fidel Castro påpekade dessutom att studenternas deltagande i *zafran* haft negativa konsekvenser för deras utbildning och kommer att medföra en försening i utbildningen av de tekniker som är så nödvändiga. Detta borde vara en tankeställare för alla som tar upp frågan om sammanlänkningen av skolorna med det produktiva arbetet på ett allt för utopiskt sätt. Vad gäller hans eget deltagande i *zafran* förklarade Castro, att det var omöjligt för honom att gå ut varje dag som han skulle ha önskat. ”Vi hade illusionen”, sade han, ”att vi skulle kunna hugga sockerrör fyra timmar om dagen under hela *zafran* och leva upp till utopin om en dag som delades mellan manuellt och intellektuellt arbete.”

⁵ Praktiken att alltmot utnyttja armén inom alla verksamhetsfält och i synnerhet inom produktionen rättfärdigade Castro teoretiskt i sitt tal den 4 november 1969.

⁶ ”Kanske”, sade Castro den 3 september ”var vår största idealism tron på att det samhälle som just kommit ur sitt skal – i en värld som i årtusenden levt enligt knivens lag och den starkares lag, lögnens lag och utsugningens lag – att det i ett språng skulle vara möjligt att övergå till ett samhälle där alla skulle bete sig på ett moraliskt sätt.” Är detta en dold självkritik?

⁷ Situationen har förvärrats i förhållande till den period som omedelbart följde på maktövertagandet, därför att folkmängden har ökat mycket snabbare än bostadsbyggandet.

⁸ Fidel Castro har talat om detta många gånger och riktigt påpekat att man inte får blanda ihop kontrarevolutionärernas missnöje med missnöjet ”inom revolutionen”.

⁹ Enligt vissa rapporter blev några av deltagarna i Santiagodemonstrationen arresterade men släpptes senare tack vare Castros ingripande. Vid Havanna-församlingen relaterade en kvinnlig arbetare en episod som säger en hel del om förhållandet mellan vanligt folk, små- och medelbyråkrater, och Fidel. En byråkrat beordrade henne att vara tyst, när hon påpekade ett absurt slöseri. Hon replikerade: ”En dag får jag nog chansen att träffa Fidel.”

¹⁰ Den bedrövliga torftigheten i den viktigare kubanska, pressen hindrar massorna från att få alla de uppgifter som krävs för att dra riktiga slutsatser. Ledarna har tillgång till särskilda bulletiner och den utländska pressen.

¹¹ Jag refererar särskilt till Dumonts bok, vilken emellertid innehåller intressant information och värdering på speciella punkter, och än mer till Karols bok. Efter att ha upptäckt Kuba först 1961 (sid. 13 i den franska upplagan) har han nu vänt ryggen åt landet, förförd av kulturrevolutionens locktoner i Mao-spontanistisk tappning. Karols slutsats, att Kuba har upptagit Stalins uppfattningar från trettioalet, är helt enkelt en villfarelse som tangerar gränsen för god tro. Vad sägs för övrigt om oförvägenheten hos en författare som kritiserar Fidels överdrivna roll och de trakasserier som intellektuella på Kuba ofta utsätts för, samtidigt som han lovprisar maoismen, vilken som vi alla vet på intet vis praktiserar personkult och inte tillåter några begränsningar av konstnärernas frihet att uttrycka sig?

¹² Jag granskade frågan om de kubanska ledarnas nuvarande inriktning gentemot Latinamerika i min artikel ”Cuba, Military Reformism, and Armed Struggle,” daterad den 15 mars 1970 (Se *Intercontinental Press*, april 1970, sid. 352.) Jag anser att de slutsatser som drogs om detta ämne i artikeln fortfarande är giltiga.